

Sygn. akt I ACa 153/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 czerwca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Roman Sugier
Sędziowie :	SA Lucyna Świdorska-Pilis SA Joanna Naczyńska (spr.)
Protokolant :	Agnieszka Szymocha

po rozpoznaniu w dniu 20 czerwca 2017 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa K. B.

przeciwko Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Centralnego Zarządu Służby Więziennej w W., Dyrektorowi Aresztu Śledczego w C., Dyrektorowi Zakładu Karnego w C. i Dyrektorowi Aresztu Śledczego w T.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Częstochowie

z dnia 30 września 2016 r., sygn. akt I C 379/15

1) oddała apelację;

2) zasądza od powoda na rzecz Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej 240 (dwieście czterdzieści) złotych z tytułu kosztów postępowania apelacyjnego.

SSA Joanna Naczyńska	SSA Roman Sugier	SSA Lucyna Świdorska-Pilis
----------------------	------------------	----------------------------

Sygn. akt I ACa 153/17

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 30 września 2016r. Sąd Okręgowy w Częstochowie oddalił powództwo K. B., który domagał się zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Dyrektora Aresztu Śledczego w C., Dyrektora Zakładu Karnego w C., Dyrektora Aresztu Śledczego w T. oraz Dyrektora Centralnego Zarządu Służby Więziennej w W. 100.000zł z ustawowymi odsetkami od dnia wydania wyroku z tytułu zadośćuczynienie za naruszenie dóbr osobistych - godności osobistej i prawa do humanitarnego traktowania w wyniku osadzenia powoda w niehumanitarnych warunkach. Nadto, zasądził od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa 120 zł z tytułu kosztów procesu

Rozstrzygnięcie to Sąd Okręgowy podjął po ustaleniu, że powód przebywał w Areszcie Śledczym w C. w okresie od 12 września 2006r. do 26 kwietnia 2007r.

i od 13 października 2009r. do 7 kwietnia 2011r. W okresie od 13 października 2009r. do 7 kwietnia 2011r. był zakwaterowany w celach: nr (...) o powierzchni 8,64m⁽²⁾ przeznaczony dla 2 osadzonych, nr (...) o powierzchni 15,09m⁽²⁾ przeznaczony dla 5 osadzonych, nr (...) o powierzchni 15,83m⁽²⁾ przeznaczony dla 5 osadzonych, nr (...) o powierzchni 22,90m⁽²⁾ przeznaczony dla 7 osadzonych, nr (...) o powierzchni 15,47m⁽²⁾ przeznaczony dla 5 osadzonych oraz nr(...) o powierzchni 15,47m⁽²⁾ przeznaczony dla 5 osadzonych. Umieszczenie w warunkach, w których powierzchnia celi przypadająca na jedną osobę wynosiła mniej niż 3 m⁽²⁾ odbywało się w trybie art. 248 § 1 k.k.w., o czym każdego dnia roboczego informowano sędziego penitencjarnego. Decyzją Dyrektora Aresztu Śledczego nr (...) z 14 grudnia 2009r. umieszczono powoda na 14 dni - do 28 grudnia 2009r. w celi mieszkalnej, w której powierzchnia przypadająca na jednego osadzonego wynosiła poniżej 3 m⁽²⁾. Powód został pouczony o sposobie i terminie zaskarżenia tej decyzji i z uprawnienia tego nie skorzystał. Podczas pobytu w Areszcie Śledczym w C. powodowi zapewniono korzystanie z przeznaczonych do jego wyłącznego użytku: łóżka, szafki, taboretu, miejsce przy stole, wydawano środki czystości i sprzęt niezbędny do utrzymania porządku. We wszystkich celach mieszkalnych tej jednostki penitencjarnej kąpiki sanitarne zostały wydzielone w sposób umożliwiający nieskrępowane korzystanie z nich. Zapewniono w nich również odpowiednią wentylację, umożliwiono otwierania okien i doprowadzono ciepłą wodę. Osadzeni mieli możliwość uczestniczenia w zajęciach kulturalno-oświatowych oraz, że dostarczano im aktualną prasę. W czasie osadzenia powód nie zgłaszał skarg związanych z warunkami bytowymi, w szczególności dotyczących przeludnienia czy współosadzonych. Pozostawał w kontakcie z wychowawcą, korzystał z widzeń z osobami bliskimi i prowadził z nimi korespondencję. Nie był zatrudniony, nie korzystał z pomocy psychologa i psychiatry i miał dostęp do bezpłatnej opieki medycznej.

W okresie od 7 listopada 2007r. do 22 sierpnia 2008r. powód był osadzony w Zakładzie Karnym w C.. W 2007r. liczba osadzonych w tej jednostce przekroczyła ustaloną jej pojemność, w następstwie czego konieczne było umieszczenie osadzonych w celach, w których to powierzchnia przypadająca na jedną osobę jest mniejsza niż 3m². Umieszczanie osadzonych na czas określony w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosiła mniej niż 3 m², odbywało się w trybie art. 248 §1 k.k.w. i o każdym takim przypadku informowany był sędzia penitencjarny.

W czasie pobytu w Areszcie Śledczym w T. powód był zakwaterowany w celach pawilonu (...): nr (...) o powierzchni 6,79m⁽²⁾(od 22 sierpnia 2008 r. do 16 lutego 2009 r.), nr (...) o powierzchni 6,79m⁽²⁾(od 16 lutego 2009 r. do 15 lipca 2009 r.), nr (...) o powierzchni 9,38m⁽²⁾ i nr (...) o powierzchni 11,18m⁽²⁾. Przeludnienie w tym czasie występowało okresowo i dotyczyło cel nr (...) i (...). Umieszczanie osadzonych, w tym powoda we wskazanych wyżej celach na czas określony kiedy to na jedną osobę przypadało mniej niż 3m⁽²⁾, odbywało się w trybie art. 248 § 1 k.k.w., o czym zawiadamiano sędziego penitencjarnego. Zarządzeniem nr (...) z 31 sierpnia 2009r. Dyrektor Aresztu Śledczego w T. podjął decyzję o umieszczeniu osadzonych w celach mieszkalnych w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3m⁽²⁾ na okres 1 miesiąca, od dnia 1 września 2009r. Cele mieszkalne w Areszcie Śledczym w T. wyposażone były w sprawny sprzęt kwaterunkowy w postaci: łóżka i taboretu dla każdego osadzonego, stołu, wieszaka, stolika lub półkę pod telewizor, a rozmieszczenie tego wyposażenia zapewniało osadzonym swobodę poruszania się. Mieli oni zapewnione: osobne miejsce do spania, odpowiednie warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza i odpowiednią temperaturę. Znajdujące się w każdej celi kąpiki sanitarne oddzielone

były od części mieszkalnej konstrukcją z płyt pilśniowych i przesłony, które zapewniały intymność. Powód miał możliwość skorzystania raz w tygodniu z ciepłej kąpieli w ogrzewanych i odpowiednio wentylowanych łaźniach aresztu. Cele, w których przebywał powód miały zapewnioną właściwą wentylację w postaci okien uchylnych lub otwieranych oraz kratki wentylacyjnych. Wprawdzie występowały okresowe wyłączenia energii elektrycznej, ale dotyczyły one jedynie obwodów gniazd wtyczkowych i miały oparcie we właściwych decyzjach organów służby więziennej. W okresie wyłączenia z użytkowania świetlicy w pawilonie A, osadzeni z tego pawilonu mogli korzystać ze świetlicy znajdującej się w sąsiednim pawilonie. W Areszcie Śledczym w T. powód miał możliwość korzystania z zajęć kulturalno

– oświatowych, brania udziału w nabożeństwach i spotkaniach religijnych. W okresie pobytu w tej placówce powód nie zgłaszał skarg związanych z warunkami bytowymi panującymi w jednostce, w szczególności jej przeludnieniem czy składem osobowym w celach, w których przebywał.

Poddając powyższe ustalenia ocenie prawnej Sąd Okręgowy stwierdził, że powód nie wykazał, by doznał jakiegś krzywdy ze strony pozwanych, a zarzuty osadzenia w warunkach, w których na jednego osadzonego przypadała powierzchnia mniejsza niż 3 m² miały charakter ogólny charakter i polegały na generalizowaniu zdarzeń, bez wskazania konkretnych, negatywnych ich skutków dla samego powoda. Sąd Okręgowy stwierdził, że umieszczanie w celach, w których powierzchnia na jednego osadzonego była mniejsza niż 3m² odbywało się na podstawie przepisu art. 248 k.k.w., który to przepis wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 26 maja 2008r., sygn. akt SK 25/07, uznany został za niezgodny z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, jednakże moc obowiązującą utracił dopiero z dniem 6 grudnia 2009r., a samo stwierdzenie niekonstytucyjności aktu normatywnego nie jest wystarczające do przypisania pozwanym jednostkom odpowiedzialności cywilnoprawnej.

Niezależnie od powyższego, Sąd Okręgowy uznał, że roszczenia powoda odnoszące się w całości do pobytów we wszystkich wskazanych przez niego w pozwie jednostkach penitencjarnych są przedawnione. Przyjął, że zgodnie z art. 2 ustawy z 16 lutego 2007r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2007r., nr 80, poz. 538), do roszczeń powoda znajduje zastosowanie przepis art. 442¹ k.c. w brzmieniu obowiązującym od 10 sierpnia 2007r., ponieważ w tej dacie nie były one jeszcze przedawnione. Sąd Okręgowy stwierdził, że charakter zgłoszonego przez powoda roszczenia świadczy, że o ewentualnej krzywdzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia wiedział w momencie zaistnienia poszczególnych zdarzeń, w tym w chwili przebywania w przeludnionych celach. Stwierdził, że roszczenia objęte pozwem przedawniły się najpóźniej z dniem 13 października 2012r., a zarzut przedawnienia jest zasadny, ponieważ powództwo wytoczone zostało 25 sierpnia 2015r.

Mimo uwzględnienia zarzutu przedawnienia Sąd Okręgowy odniósł się do zeznań powoda i świadków M. T., W. B. i P. S. uznając, że nie dają one podstawy do przyjęcia, że warunki odbywania kary przez powoda we wskazanych jednostkach penitencjarnych były przejawem poniżającego traktowania, a w konsekwencji stanowiły naruszenie dóbr osobistych osadzonego bądź naruszenie art. 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzonej w Rzymie 4 listopada 1950r., zgodnie z którym nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu. Przyjął, że wprawdzie powód w pozwanych jednostkach okresowo przebywał w celach, w których norma 3 m² powierzchni na osobę nie była zachowana, jednakże pozwane dowiodły braku bezprawności po swojej stronie, wykazując że każdorazowo osadzenie powoda w celi mieszkalnej w warunkach przeludnienia, odbyło się zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami, na podstawie decyzji właściwego dyrektora zakładu karnego lub aresztu śledczego, wydanej w oparciu o art. 110§2b) pkt 2 oraz 2e) k.k.w. Odnośnie do zarzutów złego rozkładu cel, powodującego trudności w poruszaniu, zbyt małej ilości wydawanych środków czystości, okresowego braku ciepłej wody, niedostatecznej wentylacji w celach i ich niezadowolającego stanu technicznego, czasowego wyłączania prądu na terenie jednostek penitencjarnych, ograniczoną możliwością korzystania z łaźni, Sąd Okręgowy uznał, że naruszenia dobra osobistego w postaci uchybienia godności osadzonego w jednostce penitencjarnej nie można upatrywać w niedogodnościach związanych z pobytem w takiej jednostce, polegających np. na niższej od oczekiwanej jakości warunków sanitarnych. W tym zakresie Sąd Okręgowy podzielił stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 20 grudnia 2010r., IV CSK 449/10, zgodnie z którym osadzony nie może oczekiwać, aby warunki izolacji więziennej były zbliżone do warunków domowych, zwłaszcza że warunki życia

wielu obywateli bywają bardzo trudne (np. w wieloosobowych rodzinach zajmujących lokale socjalne czy mieszkania o niedużym metrażu, gorszym dostępie do mediów), a nie wynikają z odbywania kary. W tym kontekście Sąd Okręgowy uznał, że powód nie wykazał, aby warunki w jednostkach, w których przebywał, spowodowały u niego jakieś negatywne skutki w postaci krzywdy niemajątkowej, ani nie określił na czym miałyby ona polegać, nie hipotetycznie, ale w odniesieniu konkretnie do jego osoby. Miał przy tym na uwadze, że w trakcie pobytu w pozwanych jednostkach penitencjarnych powód nie zgłaszał żadnych uwag czy skarg, a jego zeznania i informacje zgromadzone w jego aktach osobowych wskazywały, że jest on osobą dobrze radzącą sobie w warunkach więziennych, przystosowaną do realiów jednostek penitencjarnych, znającą reguły komunikowania się z administracją zakładu i korzystającą z nich, co w przekonaniu Sądu pozwalało na przyjęcie, że brak zastrzeżeń do warunków odbywania kary pozbawienia wolności, nie był podyktowany np. niewiedzą uprawnionego co do możliwości sprzeciwu, ani brakiem umiejętności zareagowania, czy obawą przed skutkami wyrażenia sprzeciwu.

Podsumowując, Sąd Okręgowy uznał, że nie doszło do ograniczenia praw człowieka i godności powoda w większym zakresie, niż to wynika z zadań ochronnych i celu zastosowania środka w postaci tymczasowego aresztowania i kary pozbawienia wolności, a uciążliwości związane z izolacją w przypadku powoda nie przekraczały nieuniknionego elementu cierpienia wpisanego w pozbawienie wolności. Konstatacja ta legła u podstaw oddalenia powództwa i zasądzenia od powoda na rzecz Skarbu Państwa- Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kosztów należnych zastępcy procesowemu pozwanego w stawce określonej w art. § 2 ust. 1 i 2, § 4 ust. 1 i 2, §11 ust. 1 pkt 25) rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. z 2002 r., nr 163, poz. 1348 ze zm.).

Apelację od wyroku wniósł powód domagając się jego zmiany przez uwzględnienie powództwa w całości oraz zasądzenia kosztów procesu. Zarzucił, że Sąd Okręgowy naruszył art. 442¹ k.c. uznając jego roszczenie za przedawnione z tej przyczyny, że powód wystąpił z nim 25 sierpnia 2015r., jak i uznając, że charakter żądania świadczy o tym, iż o ewentualnej krzywdzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia powód wiedział w momencie zaistnienia poszczególnych zdarzeń polegających osadzeniu w przeludnionych celach. Powód wywodził, że o możliwości dochodzenia przysługujących mu praw dowiedział się dopiero w 2015r. Podniósł, że fakt osadzenia go w warunkach przeludnienia został wykazany oraz, że okresy przebywania w takich warunkach były dłuższe niż to ustalił Sąd Okręgowy. Podkreślił, że samo przebywanie w takich warunkach spowodowało, że jego „psychika bardzo ucierpiała w tamtym okresie”. Zakwestionował również poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenia, co do innych niż przeludnienie warunków odbywania przez niego kary pozbawienia wolności.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Podstawę prawną roszczeń powoda stanowił art. 24 k.c. w związku z art. 448 k.c., obejmujący swym zakresem także ochronę godności i humanitarnego traktowania - praw chronionych także Europejską Konwencją Praw Człowieka. Podniesiony przez stronę pozwaną zarzut przedawnienia Sąd Okręgowy trafnie ocenił przez pryzmat przepisu art. 442¹ § 1 k.c. i zasadnie uznał, że roszczenia powoda są przedawnione.

Powód wniósł pozew w sierpniu 2015r., a zatem po ponad czterech latach od opuszczenia jednostki penitencjarnej, w której jako ostatniej spośród wskazanych w pozwie powód przebywał. O „dowiedzeniu się o szkodzie” w rozumieniu art. 442¹§1 k.c. można mówić wtedy, gdy poszkodowany „zdaje sobie sprawę z ujemnych następstw zdarzenia wskazujących na fakt powstania szkody”, inaczej rzecz ujmując, gdy ma „świadomość doznanej szkody” (por. wyrok Sądu Najwyższego z 21 października 2011r., IV CSK 46/11, Lex nr 1084557). W przypadku, gdy zdarzeniem krzywdzącym jest osadzenie osoby w przeludnionej celi, bez zapewnienia należytych warunków bytowych, sanitarnych, medycznych i innych, ujemne następstwa tegoż zdarzenia, takie jak poczucie poniżenia, upokorzenia, cierpienia odczuwane są natychmiast, w dacie zaistnienia tych zdarzeń, a nie kilka lat później. Nie chodzi bowiem o krzywdę przyszłą, ale dziejącą się, odczuwaną wówczas, gdy miały miejsce zdarzenia ją wywołujące. Nie sposób

bowiem przyjąć, że powód dopiero po kilku latach odczuł krzywdę z związaną z warunkami izolacji. To, że powód nie miał wiedzy prawnej i świadomości, iż przysługuje mu roszczenie o zadośćuczynienie nie ma znaczenia dla biegu przedawnienia. Obowiązuje bowiem zasada powszechnej znajomości prawa, która oznacza, że powód nie może uchylić się od skutków prawnych przedawnienia roszczenia poprzez argumentację, że nie był świadomym, iż obowiązują w tym zakresie stosowne normy. Powód dla odparcia podniesionego przez stronę pozwaną zarzutu przedawnienia podniósł wyłącznie, że o możliwości dochodzenia ochrony swoich praw dowiedział się dopiero w 2015r., co w świetle powyższych wywodów uznać należy za argument pozbawiony doniosłości z punktu widzenia przesłanek przedawnienia roszczenia określonych w przepisie art. 442¹§1 k.c.

Jedynie na marginesie wskazać należy, że Sąd Okręgowy omyłkowo przyjął, iż roszczenia powoda przedawniły się najpóźniej 13 października 2012 r. (k. 267). Uszło uwagi Sądu, że apelujący przebywał w Areszcie Śledczym w C. ponownie w okresie od 13 października 2009 r. do 7 kwietnia 2011 r. (k. 7 verte), co prowadzi do przyjęcia, że jego żądania przedawniły się najpóźniej z dniem 7 kwietnia 2014 r. Nie zmienia to jednak oceny, że swe roszczenia powód zgłosił z naruszeniem terminu określonego w przepisie

art. 442¹§1 k.c. Skoro powództwo w niniejszej sprawie wytoczono 25 sierpnia 2015 r., a zatem powyższa korekta ma charakter wyłącznie porządkowy.

Z tych to też przyczyn, Sąd Apelacyjny uznał, iż zarzuty apelacji nie są w stanie w żadnym zakresie wzruszyć trafności zaskarżonego wyroku. Konkluzje te legły u podstaw oddalenia apelacji - w oparciu o art. 385 k.p.c., jako bezzasadnej. O kosztach postępowania apelacyjnego, Sąd orzekł na zasadzie odpowiedzialności za wynik sporu, zasądzając - w oparciu o art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz art. 99 k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c. - od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Rzeczypospolitej Polskiej 240zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym, tj. w stawce minimalnej, określonej w § 8 ust. 1 pkt. 26 w zw. z § 10 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015r., poz. 1800). Za takim rozstrzygnięciem przemawiało to, że powód miał możliwość wnikliwego zapoznania się z motywami zaskarżonego rozstrzygnięcia i poznania szans procesowych swej apelacji, a skoro zdecydował się na jej wniesienie powinien ponieść konsekwencje procesowe tej czynności i zwrócić przeciwnikowi procesowemu nią wywołane koszty.

SSA Joanna Naczyńska SSA Roman Sugier SSA Lucyna Świdowska-Pilis